

Zateplování budov a ptáci

V uplynulém roce (2012) máme doloženy poznatky o poškozování zateplených budov ptáky (článek o této problematice byl publikován také v *Živě* 2006, 6: 275–276). V městské části Královo Pole v Brně bylo polystyrenem v r. 2011 zatepleno 6 budov u městského parku. Park má výměru přibližně 2,5 ha. Vegetaci tvoří mimo okrasných nízkých bylin a keřů a pravidelně kosených travnatých ploch i vzrostlé stromy různých druhů, mezi domy je 6 travnatých pásů (každý 0,2 ha) s malým počtem dřevin. Jde tedy o vhodné prostředí pro výskyt ptáků živících se především mravenci, dřevokazným hmyzem, pavouky apod. Na lokalitě jsme zjistili přítomnost strakapouda velkého (*Dendrocopos major*), strakapouda malého (*D. minor*) a žluny zelené (*Picus viridis*). Půl roku po ukončení rekonstrukčních prací se zájem těchto tří druhů šplhavců soustředil na omítky a obložení pláště domů polystyrenem, především v prostoru těsně pod střešní římsou. Bubnování a naklování drobných otvorů do omítky jsme nejdříve považovali za značkování vlastního revíru, ale mohlo jít i o hledání potravy.

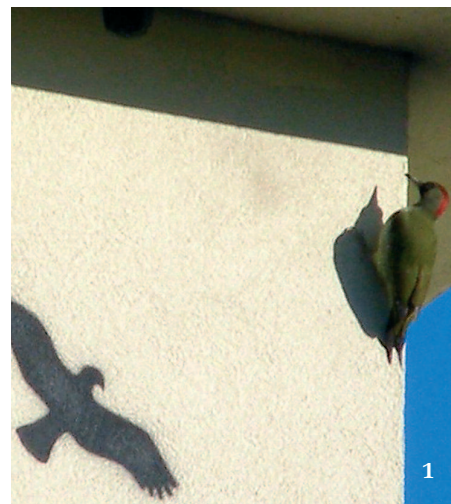
Pozornost jsme soustředili na činnost největšího druhu – žluny zelené (rozměry jedince byly 30–33 cm). Její první pokus o vybudování dutiny jsme zaznamenali začátkem září 2012. Vyklouvala zde otvor 7 × 5 cm a do hloubky několik cm. Činnost z neznámých důvodů náhle ukončila. O několik dní později začala znovu „tesat“ na sousedním domě. V tomto případě zvolila místo pod střešní římsou asi 15 cm od rohu domu. Zde se stýkají tři polystyrenové desky o tloušťce 12 a 14 cm, dávaly tak možnost vybudovat rozměrnou dutinu, v jejíž blízkosti jsme žlunu po rozběsku pozorovali nebo slyšeli. Zda byla ale v dutině během noci, nevíme. Po čase správa domů objednala zaslepení vletových otvorů montážní pěnou, včetně dutiny sledované žluny. Po dalších dvou až třech týdnech (2. prosince 2012) jsme pozorovali návrat žluny a budování nové dutiny v těsné blízkosti té původní (obr. 1). Zobákem nejdříve vytvořila otvor o stejných rozměrech jako předchozí a postupně do větší hloubky opracovávala kusy polystyrenu, které vytahovala ven. Neměla zobák otevřený a v polystyrenu jsou patrné otvory – ty mohly vzniknout už vytesáváním, ale možná také polystyren nabodávala zobákem. Vytažení každého kusu bylo pro ni obtížné, protože často neprošel otvorem a ze zobáku vypadl zpět. Přesto se jí podařilo postupně vytáhnout 12 kusů polystyrenu o rozměrech 5 × 7 až 9 × 7 cm. Po jedné a půl hodině skončila práci (během stmívání) a odletěla.

Následující ráno se u otvoru zdržovala dvojice strakapoudů malých a nahlížela do dutiny. Žluna přiletěla až v 11 hodin a pokračovala v načatém díle. Během intenzivního dlabání postupně vyházela dalších 16 kusů polystyrenu podobné velikosti jako předešlý den (obr. 2). Dopřála si dvě přestávky v délce 5 a 7 minut. Po jedné hodině odletěla a vrátila se za 70 mi-

nut. Dutina v tu chvíli byla již tak velká, že do ní mohla pohodlně vlézt a opět začala vyhazovat drobné části polystyrenu. Některé jí zůstávaly na zobáku, takže se jich zbavovala třepáním hlavy. Materiál odstraňovala v krátkých intervalech skoro dvě hodiny. Během té doby odpočívala jen dvakrát, vždy 5 až 7 minut. Dutina byla již hotova, žluna odletěla na trávník před domem a z trávy vybírala potravu.

Budování dutiny tedy trvalo žluně zelené ve dvou fázích necelých pět hodin čistého času. Prostor dutiny na základě změření objemu vyházených kusů polystyrenu odpovídal 1,75 litru. Připočteme-li drobné úlomky, které jsme nesbírali, celkový objem dutiny zabíral přibližně dva litry. Hned druhý den teplota vzduchu poklesla pod 0 °C a objevil se první sníh. Podle občasného volání v ranních hodinách jsme zjistili, že se žluna na lokalitě zdržovala ještě asi týden. Zda dutinu využívala i v druhé polovině prosince, nám není známo, její volání již nebylo slyšet.

Tento podrobný popis „jednoho zápasu“ mezi člověkem a šplhavcem ukázal, jak se akce Zelená úsporám stala v určitých částech našich sídlišť užitečnou i pro jiné druhy živočichů. K poškozování opláštěných domů dochází především tam, kde jsou poblíž stromové porosty a travnaté plochy, tedy na okrajích měst a v těsném sousedství parků a zahrádkářských kolonií. Podle záznamů členů České společnosti ornitologické je tento jev u nás pozorován přibližně 10 let, v zahraničí ještě déle. Někteří ornitologové dosud nemají definitivní názor na tuto činnost datlovitých ptáků. V našem případě jde o budování umělých dutin tam, kde ve stromovém porostu chybějí přirozené dutiny nebo vhodné stromy. Ve srovnání s hloubením v kmenech brízy, javoru nebo dokonce dubu je polystyren ideálním, lehce zpracovatelným materiálem. Ptáci ale také ně-

1 Žluna zelená (*Picus viridis*) v blízkosti své druhé dutiny vybudované v zateplení domu. První dutina se nacházela více vpravo u rohu. Silueta dravce na zdi nemá žádný odrazující vliv.
2 Kousky polystyrenu, které žluna zelená postupně vyhazovala z dutiny. Snímky M. Heroldové

kdy naklovávají do polystyrenu jen otvory a nevytvářejí vždy rozměrnou hnízdní dutinu.

Je otázkou, jak pomoci majitelům nemovitostí v případě vícečetných pokusů ptáků o budování dutin. Jako logické se nám jeví použít k zateplení domu minerální vlnu (rockwool) místo polystyrenu. Ta nejen nerezonuje, ale k budování dutin je nevhodná. Její použití je ovšem finančně nákladnější. V nevyhledávanější části obvodního zdiva domu, tj. v podstřeší v těsné blízkosti rohu, by snad bylo možné použít pod omítku husté kovové pletivo, které datlovitým zabrání ve vyklování dutin. Obraz dravce na omítku (obr. 1), pokus o umístění vhodné budky v okolí nebo dokonce odchyt ptáka a jeho vypuštění ve vzdálenosti několika desítek kilometrů, jak doporučují někteří amatéři, nepovažujeme za účinné či uskutečnitelné. Vztah živočichů k polystyrenu (počínaje členovci až po savce) je mnohem širší otázkou. Polystyren bývá nacházen v norách hlodavců, v jejich hnízdních komorách, často daleko od lidských sídel. Je známo, že nejen polystyren, ale i montážní pěnu konzumuje domácí drůbež. Použití těchto materiálů proto заслужuje stále detailnější sledování.